Bölüm
56

YAŞLI İSTİSMARI

Pınar BİLGİLİ[1]

1. GİRİŞ

Yaşlılık, kişinin bedensel ve zihinsel fonksiyonlarında bir bozulma, üretkenlik kapasitesinin, gelirin, sosyal çevrenin azalması, engelliliğin ve bakıma muhtaç olmanın arttığı vb birçok problemin yaşanabildiği bir dönemdir (1).

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren doğurganlık hızındaki azalma, ortalama yaşam beklentisinin artması, insanların sağlığa ilişkin konularda bilinçlenmesi, beslenme koşullarının düzelmesi, aşılama ve antibiyotikler neticesinde bulaşıcı hastalıklardan ölümün azalması, kanser tarama programlarının yaygınlaşması, hastalıkların erken tanı, tedavi ve rehabilitasyon imkanlarının artması gibi nedenlerle yaşlı nüfusu artmaktadır (1,2).

İnsan ömrünün uzaması neticesinde, tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de yaşlı nüfusu giderek artmaktadır. Ülkemizin nüfusu 2000 yılında 63,17 milyonken; 2014'te 75,84 milyon olmuştur. Yaşlı nüfusu 2014 yılında 2000 yılına göre %86,4 artmıştır. Bu artış insan ömrünün uzamasından kaynaklanmaktadır. 2000'de yaşlıların nüfusa oranı %7,8 iken; 2014'te bu oran %11,2'ye çıkmıştır. Yaşam beklentisi 2000 yılında kadınlarda 78,8 yıl, erkeklerde 66,4 yıl iken 2014'te kadınlarda 78,9 yıla erkeklerde 71,8 yıla yükselmiştir. Artan yaşlı nüfusuyla birlikte; kronik hastalıklar ve bakıma muhtaçlık oranları da artmaktadır. Bakıma muhtaçlık her yaşta olabilse de; yaş ilerledikçe bu ihtiyaç artar. Artan bakım ihtiyacı neticesinde yıllarca önemsenmeyen yaşlı istismarı, dünyanın giderek büyüyen bir problemi haline gelmiştir (2). Yaşlı nüfusunun artmasıyla, sosyal destek ve güvenlik sistemlerinin yetersizliği, yetersiz ekonomik durum gibi nedenlere bağlı olarak yaşlı istismarı ve ihmalinin sıklığı da artmaktadır (1).

Yaşlılığa bağlı sorunlara; çağımızda kırdan kente göç, geniş aileden çekirdek aileye dönüş, bilim ve teknoloji alanındaki yenilikler eklenmiştir. Bu nedenle yaşlıklar sosyal açıdan izole olma, ihmal edilme, kendi sorunlarına terk edilmiş olma, ihmal edilme, yalnızlık, bakıma muhtaç olma, istismar edilme ve sonuçta gelişen depresyon, intihar gibi sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmışlardır (1). Ülkemizde bakıma muhtaç olmak, nerdeyse evin dışına çıkamama ile eşdeğerdir. Bu durum yaşlının sağlık hizmeti almasını da engellemektedir (2).

Yaşlı istismarı artan yaşlı nüfusu ve bakım sorunlarına paralel olarak giderek artsa da; istismar edilen yaşlılar bu durumu, korkudan veya durumun farkında olmadıkları için inkâr edebilmekte veya daha da zor şartlarda yaşamaktan çekinerek kabullenebilmektedir (1). Yaşla beraber artan engellilik ve demans, yaşlıyı istismara açık hale getirmektedir (2).

Türkiye'de engelli bireylerin sadece yaklaşık yarısı tedavi ve rehabilitasyon hizmeti alabilmektedir. Yaşlılığın kendisi de bizzat engelliliği arttıran bir durum olduğu için istismarı bu boyutuyla da ele almak önemlidir (2).

[1] Uzman Doktor Pınar BİLGİLİ Antalya Değirmenönü Aile Sağlığı Merkezi email:drpinarbilgili@gmail.com

Evde yaşlısına bakım veren kişilere eğitim verilmesi yaşlılığa yönelik sorunları ve istismarı azaltabilecektir (2).

Yaşlılara yönelik destek vermek amacıyla kurulmuş olan sivil toplum örgütlerinin kamu tarafından desteklenmesi, bu örgütlerin birbirleriyle işbirliği içinde olmasının sağlanması ve tek çatı altında toplanması istismarı azaltmada fayda sağlayacak detaylardandır (2).

9.5. Sağlıkçıların Alacağı Önlemler

Yaşlılık ve aktif yaşlanmaya dair bilgi düzeylerini arttırmak, mevcut bilgileri güncellemek yaşlılara verilen sağlık ve bakım hizmetlerinin kalitesini arttırırken; yaşlılığa dair sendromları ve istismarları azalmaya da katkıda bulunacaktır. Yaşlılığa dair sorunların tartışılıp, en güncel bilgilerin uluslararası platformda tartışıldığı, ilkinin 2005 yılında düzenlendiği ve Antalya'da her yıl tekrarlanan Türkiye Uluslararası Gerontoloji Sempozyumları yaşlıya hizmet ve bakım veren her kişinin farkındalığını ve yeterliliğini arttırmak için önemli bir örnektir (2).

Ülkemizde gerontoljiye yönelik çalışmalar giderek artmaktadır. Bu çalışmaların diğer disiplinlerle iş birliği içinde yapılması çalışmaların ve sağlıkçıların verecekleri hizmet kalitesini arttıracaktır (2).

GeroBülten, GeroBarometre ve GeroPaper gibi aylık bülten ve dergiler de internet ortamında her bireyin rahatlıkla erişebileceği bilgi kaynaklarıdır (2).

10. YAŞLININ BAKIMINI ÜSTLENEN BİREYLER İÇİN ÖNERİLER

Yaşlıya bakan kişinin bilgi ve destek kaynaklarının arttırılarak, bakıcının stresinin azaltılması; yaşlı istismarını da dolayısıyla azaltacaktır. Bakıcılara bakım verme, stresle mücadele ve iletişim vs hakkında eğitim, danışmanlık verilmesi de istismarı azaltacak diğer önlemlerdir.

11. SONUÇ

Yaşlı istismarı ve ihmali, yaşlılarımıza pek çok yönden zarar veren, önlenmesi mümkün bir problemdir. İstismar konusunda yaşlılara istismarı tanımak ve istismar konusunda nasıl destek alabileceklerine ilişkin bilgi verilmesi, lüzum halinde yaşlıların bakımevine yerleştirilmeleri hususunda kurumlar arası iş birliği önemlidir. İstismarla mücadelede aile hekimlerine de büyük görevler düşmektedir. İstismarın atlanmaması için aile hekimlerinin öykü alırken soruları doğru seçmesi, tarafsız olması ve detaylı bir fizik muayene yapması önemlidir.

Anahtar kelimeler: Yaşlı, istismar, aile hekimi

KAYNAKLAR

1. Gülen M, Aktürk A, Acehan S, Seğmen MS, Açıkalın A, Bilen B, Yaşlı İstismarı ve İhmali, Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 2013; 22(3):393-407.
2. Tufan İ, Türkiye'de Demografik Dönüşüm, Yarattığı Riskler ve Sorunlar, Alınması Gereken Önlemler ve Gelecekle İlgili Hedefler, 2016; Basım yeri: Grafiker Grafik-Ofset Matbaacılık.
3. Krug EG, Dahlberg LL, Mercy JA, Zwi AB, Lozano R. World Report on Violence and Health. Geneva, World Health Organization, 2002.
4. World HealthOrganization. (2002). The Toronto declaration on the global prevention of elder abuse. http://www.who.int/ageing/projects/elder_ abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf adresinden 28.09.2019 tarihinde edinilmiştir.
5. Kıssal A, Beşer A. Yaşlı İstismar ve İhmalinin Değerlendirilmesi, TAF Preventive Medicine Bulletin, 2009; 8(4):357-364.
6. Toprak Ergönen A. Yaşlıya Yönelik İhmal ve İstismar. Turkiye Klinikleri J Fam Med-Special Topics. 2012; 3(6):94-8.
7. Keskinoğlu P, Giray H, Pıçakçıefe M, Bilgiç N, Uçku R. Yaşlıda fiziksel, finansal örselenme ve ihmal edilme. Türk Geriatri Dergisi. 2004; 7(2),57-61.
8. Artan T. Huzurevinde Kalmakta olan yaşlılarda Yaşlı İstismarının Bir Türü Olarak Ekonomik İstismar. HSP. 2016; 3(1):48-56.
9. Lök N. Türkiye'de Yaşlı İstismarı ve İhmali: Sistematik Derleme. Psikiatri'de Güncel Yaklaşımlar. 2015; 7(2):149-156.
10. Reis M, Nahmiash D. Validation of the Indicators of Abuse (IOA) Screen. Gerontologist 1998; 38:471-480.
11. Erden Ş, Boz H. Türkiye'de Yaşlı İstismarı ve İhmali. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 2018;71(3):100-105.
12. Şahin MF, Yağan M. (2013). Yaşlılarda ölüm-etik kavramı, yaşlı istismarı ve adli boyut. Yaşlılarda Güncel Sağlık Sorunları ve Bakımı. (Ed. Mustafa Altındiş). Birinci Baskı. İstanbul Tıp Kitapevi. İstanbul. S.287-294.
13. Yıldırım YK. Yaşlı İstismarı Ve Önlenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. 2005; 21(1):167-74.